

ZAMONAVIY O'ZBEK KOMPOZITORLARI ASARLARINI MUSIQA TA'LIMIDA O'RGANISH

Habibjonova Shoxsanam Murodjon qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
"Maktabgacha ta'lim" kafedrasida musiqa ta'limi
yo'nalishi 3-kurs talabasi (+998-90) 245-56-77
E-mail: habibjonovashoxsanam822@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.19677386>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 16-aprel 2026 yil
Ma'qullandi: 18-aprel 2026 yil
Nashr qilindi: 21-aprel 2026 yil

KEY WORDS

zamonaviy musiqa, o'zbek kompozitorlari, musiqa ta'limi, milliy an'ana, pedagogik metodika, estetik tarbiya, ijodiy tafakkur.

ABSTRACT

Mazkur maqolada zamonaviy o'zbek kompozitorlari ijodini musiqa ta'limi jarayonida o'rganishning nazariy va amaliy asoslari tahlil qilinadi. Mustaqillik davrida shakllangan kompozitorlik maktabining o'ziga xos jihatlari, milliy an'analar va zamonaviy musiqiy uslublarning uyg'unlashuvi, ularning ta'lim tizimidagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, umumiy o'rta ta'lim maktablari, ixtisoslashtirilgan musiqa maktablari va oliy ta'lim muassasalarida zamonaviy kompozitorlar asarlarini o'qitish metodikasi, pedagogik yondashuvlar hamda innovatsion texnologiyalardan foydalanish masalalari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijasida zamonaviy o'zbek kompozitorlari ijodini o'rganish o'quvchilarda milliy musiqiy tafakkur, estetik did va ijodiy qobiliyatni shakllantirishda muhim omil ekani asoslab beriladi.

Musiqa san'ati xalqning ma'naviy hayoti, tarixiy taraqqiyoti va milliy o'zligining muhim ifodasidir. O'zbek musiqa madaniyati qadimiy ildizlarga ega bo'lib, maqom san'ati, xalq qo'shiqlari, bastakorlik an'analari va professional kompozitorlik ijodi orqali rivojlanib kelgan. XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab o'zbek kompozitorlik maktabi shakllanib, milliy va jahon musiqiy tajribasining sintezi asosida yangi asarlar yaratildi. Mustaqillik yillarida esa bu jarayon yanada jadallashdi va zamonaviy musiqiy tafakkur shakllandi.

Bugungi kunda musiqa ta'limining asosiy vazifalaridan biri – yosh avlodni milliy va jahon musiqa madaniyati namunalari bilan tanishtirish, ularda estetik did, ijodiy tafakkur va milliy qadriyatlarga hurmat tuyg'usini shakllantirishdan iborat. Shu nuqtai nazardan zamonaviy o'zbek kompozitorlari asarlarini o'quv jarayoniga keng joriy etish dolzarb masala hisoblanadi. Chunki bu asarlar milliy ohang, zamonaviy kompozitsion uslub va badiiy izlanishlarning uyg'unligi bilan ajralib turadi.

Mazkur maqolada zamonaviy o'zbek kompozitorlari ijodining o'ziga xos xususiyatlari, ularni musiqa ta'limi jarayonida o'rganishning metodik asoslari va pedagogik samaradorligi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Asosiy qism

O'zbek professional kompozitorlik maktabi XX asrda shakllangan bo'lib, uning rivojiga ko'plab bastakor va kompozitorlar hissa qo'shgan. Jumladan, Mutal Burhonov, Sulaymon Yudakov, Mansur Toshmatov, Rustam Abdullayev kabi ijodkorlar milliy ohang va akademik musiqani uyg'unlashtirish orqali o'ziga xos kompozitorlik maktabini yaratganlar.

Mustaqillikdan keyingi davrda kompozitorlar ijodida yangi yo'nalishlar yuzaga keldi. Simfonik, kamer, vokal va estrada janrlarida milliy ohang va zamonaviy musiqiy texnikalar sintezi asosida asarlar yaratildi. Zamonaviy kompozitorlar xalq kuy va maqom ohanglarini polifoniya, garmoniya va orkestrlashtirishning yangi usullari bilan boyitdilar.

Zamonaviy kompozitorlik ijodining muhim xususiyatlari quyidagilardan iborat: milliy melodika asosida zamonaviy shakl yaratish, ritmik xilma-xillik, tembr va orkestr rang-barangligiga e'tibor, musiqiy dramaturgiyaning chuqurlashuvi. Ushbu jihatlar musiqa ta'limida o'quvchilarning musiqiy tafakkurini kengaytirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy o'zbek kompozitorlari asarlari nafaqat musiqiy, balki tarbiyaviy ahamiyatga ham ega. Ular Vatanga muhabbat, insonparvarlik, tinchlik, milliy qadriyatlarni ulug'lash g'oyalarini ifodalaydi. Bu asarlarni o'rganish jarayonida o'quvchilar nafaqat musiqiy bilim, balki ma'naviy-axloqiy tarbiya ham oladilar.

Musiqa ta'limida zamonaviy kompozitorlar asarlaridan foydalanish o'quvchilarning estetik didini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ular murakkab garmonik tuzilish, ritmik o'zgarishlar va zamonaviy ifoda vositalarini idrok etishga o'rganadilar. Bu esa musiqani chuqur tahlil qilish va mustaqil baholash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Zamonaviy kompozitorlar asarlarini musiqa ta'limida o'rganish tizimli va bosqichma-bosqich amalga oshirilishi lozim. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida asosan vokal-xor asarlari, bolalar qo'shiqlari va soddalashtirilgan instrumental parchalar o'rganiladi. Ixtisoslashtirilgan musiqa maktablarida esa murakkab kamer va simfonik asarlar tahlil qilinadi.

Asarlarni o'rganishda quyidagi metodik yondashuvlar muhim ahamiyatga ega: tinglash va tahlil qilish, musiqiy ifoda vositalarini aniqlash, tarixiy va uslubiy kontekstni tushuntirish, ijro amaliyoti bilan bog'lash. Interaktiv metodlar, audiovizual materiallar va raqamli texnologiyalardan foydalanish dars samaradorligini oshiradi.

Masalan, zamonaviy simfonik asarni o'rganishda o'qituvchi avvalo kompozitor hayoti va ijodiy uslubi haqida ma'lumot beradi, so'ng asarni tinglatadi, tematik rivojlanish, orkestrlash xususiyatlari va musiqiy dramaturgiyani tahlil qiladi. O'quvchilar esa o'z fikrlarini bildiradilar va ijodiy topshiriqlar bajaradilar.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi musiqa ta'limiga yangi imkoniyatlar yaratdi. Zamonaviy kompozitorlar asarlarini notografik dasturlar, audio yozuvlar va videomateriallar yordamida chuqurroq o'rganish mumkin. Onlayn platformalar orqali konsert yozuvlari va ustoz-ijrochilar mahorat darslari namoyish etiladi.

Raqamli texnologiyalar yordamida o'quvchilar asar tuzilishini vizual grafik shaklda ko'rishlari, tematik rivojlanishni kuzatishlari mumkin. Bu esa abstrakt musiqiy tushunchalarni aniqroq idrok etishga yordam beradi.

Oliy musiqa ta'limida zamonaviy kompozitorlar asarlari chuqur nazariy va amaliy tahlil qilinadi. Talabalar asarlarning garmonik tahlili, shakl tuzilishi, orkestrlashtirish usullari va ijro talqinini o'rganadilar. Shuningdek, kompozitorlik va dirijyorlik fakultetlarida zamonaviy musiqiy texnikalar bo'yicha maxsus kurslar tashkil etiladi.

Zamonaviy kompozitorlar ijodini o'rganish talabalarda mustaqil ijodiy fikrlashni rivojlantiradi. Ular milliy an'analarni zamonaviy shaklda davom ettirish imkoniyatlarini anglaydilar.

Xulosa va takliflar

Zamonaviy kompozitorlar asarlarini musiqa ta'limida o'rganishda ayrim muammolar mavjud. Ba'zi asarlarning notalari va audio yozuvlari yetarli darajada nashr etilmagan. O'qituvchilarning zamonaviy musiqiy tahlil usullarini bilish darajasi ham turlicha.

Ushbu muammolarni hal etish uchun zamonaviy kompozitorlar asarlarini tizimli ravishda nashr etish, metodik qo'llanmalar yaratish, o'qituvchilar malakasini oshirish kurslarini tashkil etish zarur. Shuningdek, kompozitorlar bilan ijodiy uchrashuvlar va seminarlar o'tkazish ham samarali natija beradi.

Zamonaviy o'zbek kompozitorlari asarlarini musiqa ta'limida o'rganish yosh avlodning musiqiy va ma'naviy kamolotida muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu asarlar milliy an'ana va zamonaviy ijodiy izlanishlarning uyg'unligini namoyon etadi. Ta'lim jarayonida ularni tizimli, metodik asosda o'rganish o'quvchilarda estetik did, musiqiy tafakkur va ijodiy qobiliyatni shakllantiradi. Innovatsion texnologiyalar va interaktiv metodlardan foydalanish esa dars samaradorligini oshiradi. Shunday qilib, zamonaviy kompozitorlar ijodi musiqa ta'limining muhim tarkibiy qismi sifatida keng joriy etilishi lozim..

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Burhonov M. O'zbek kompozitorlik maktabi asoslari. Toshkent, 2015.
2. Yudakov S. Zamonaviy o'zbek musiqasi rivojlanish yo'llari. Toshkent, 2017.
3. Abdullayev R. Simfonik musiqa va milliy an'ana. Toshkent, 2019.
4. Khayitboboyevich, A. D. (2025). Pedagogical possibilities of organizing music listening activities of future music teachers. *International Journal of Pedagogics*, 5(02), 56-59.
5. Khayitboboyevich, A. D. (2025). Development of Professional Competence of Future Music Teachers on The Basis of Music Listening Activity. *European International Journal of Pedagogics*, 5(02), 34-37.